

ELÄKÖÖN ERILAISET OPPIJAT

Tampereen ammattiopiston ammatillisen erityisopetuksen suunnitelmasalkku

Tarja Tahvola

**Kehittämishankeraportti
Marraskuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) TAHVOLA, Tarja	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 51	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi ELÄKÖÖN ERILAISET OPPIJAT Tampereen ammattiopiston ammatillisen erityisopetuksen suunnitelmasalkku		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, ammatillinen erityisopettajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) HIRVONEN, Maija		
Toimeksiantaja(t) Tampereen ammattiopisto		
Tiivistelmä <p>Kehittämishanke oli Tampereen ammattiopiston ammatillisen erityisopetuksen suunnitelmasalkku, joka ei ollut valmis ammatillisen erityisopetuksen suunnitelma. Suunnitelmasalkku toimi Tampereen ammattiopiston ammatillisen erityisopetuksen strategian pohjana sekä toimenpidesuunnitelmana.</p> <p>Kehittämishankkeen taustassa selvitettiin ammatillisen erityisopetuksen ohjaavia lähtökohtia, joita olivat konstrukttiivinen oppimiskäsitys, yhteistoiminnallinen oppiminen, ihmiskäsitys, inkluusio ja integraatio. Lisäksi taustassa selvitettiin Tampereen ammattiopiston erityisopetuksen lähtökohtia ja yleensä ammatillista erityisopetusta ohjaavia säädöksiä.</p> <p>Kehittämishankkeen tavoitteena oli käynnistää Tampereen ammattiopiston ammatillisen erityisopetuksen suunnitelman laatiminen. Toisena tavoitteena oli herättää keskustelua ammatillisen peruskoulutuksen erityisopetuksen linjausten selkeyttämisestä Tampereen ammattiopistossa.</p> <p>Kehittämishankkeessa selvitettiin Tampereen ammattiopistossa järjestettävän erityisopetuksen puitteet, kuten erityisopetuksen laadun edellytykset, henkilöstö, erityisopetuksen toimintoihin liittyvät tukitiimit. Kehittämishankkeessa käsiteltiin myös erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan opiskelupolun alkua Tampereen ammattiopistossa, tuki- ja erityispalveluja, erityisopetuksen toteutustapoja, erityisopetuksen arviointia, dokumentointia ja suunnittelua.</p>		
Avainsanat (asiasanat) erityisopetus, ammatillinen erityisopetus, erityispedagogiikka, erityisopetuksen suunnitelma, erilaiset oppijat, oppimiskäsitys, ihmiskäsitys, yhteistoiminnallinen oppiminen		
Muut tiedot 7 liitettä, yhteensä 17 sivua		

Author(s) TAHVOLA, Tarja	Type of Publication Development Project Report	
	Pages 51	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title LONG LIVE THE SPECIAL NEEDS STUDENTS! A Special Needs Education Plan Port Folio in Tampere College		
Degree Programme Jyväskylä University of Applied Sciences, Vocational Teacher Education College, special educational program		
Tutor(s) HIRVONEN, Maija		
Assigned by Tampere College		
Tiivistelmä The development project comprised of planning the vocational special needs education in Tampere College based on a port folio which, as such, was an incomplete special needs education plan. This port folio base served as a guideline for the vocational special needs education strategy and as a plan of actions in Tampere College. The development project study was based on the following guideline concepts of vocational special needs education: constructive learning, co-operative learning, human nature, inclusion and integration. The background study included also finding out the preconditions for vocational special needs education in Tampere College and the statutes controlling vocational special needs education in general. The primary objective of the development project was to start the process of writing the vocational special needs education plan in Tampere College. The secondary objective was to provoke discussion about setting clear guidelines for vocational special needs education in vocational upper secondary education and training in Tampere College. In this development project also the framework concerning vocational special needs education in Tampere College was clarified. The framework consists of the preconditions related to the quality of special needs education, personnel and the support facilities and measures for special needs education. Other areas covered in the study were how a study path of a special needs student in Tampere College begins, support and special measures provided by the college, methods of carrying out special needs education, evaluation of special needs education, documentation and further planning.		
Keywords special needs education, vocational special needs education, special needs pedagogics, special needs education plan, special needs students, conception of learning, conception of human nature, co-operative learning		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	3
2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTAA	3
2.1 Ammatillista erityisopetusta ohjaavat lähtökohdat	3
2.2 Tampereen ammattiopiston erityisopetuksen lähtökohtia	6
2.3 Ammatillista erityisopetusta ohjaavat säädökset.....	8
3 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEET	10
4 KEHITTÄMISHANKKEEN KULKU - TAMPEREEN AMMATTIOPISTOSSA JÄRJESTETTÄVÄN ERITYISOPETUKSEN PUITTEET	10
4.1 Erityisopetuksen laadun edellytykset.....	10
4.2 Erityisopetuksen henkilöstö.....	11
4.3 Erityisopetuksen toimintoihin liittyvät tukitiimit eri oppilaitoksissa	12
5 ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN OPISKELIJAN OPISKELUPOLUN ALKU TAMPEREEN AMMATTIOPISTOSSA.....	13
5.1 Opintoihin hakeutuminen	13
5.2 Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tietojen siirtäminen.....	14
5.3 Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan kartoittaminen.....	14
5.4 Erityisopetusta tarvitsevaksi opiskelijaksi määrittäminen	15
5.5 Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman HOJKSin laatiminen	18
5.6 Erityisopetusta tarvitsevien opiskelijoiden kartoituksen vahvistaminen	19
5.7 HOJKSin tarkistaminen ja seuranta.....	19
6 TUKI- JA ERITYISPALVELUT.....	19
6.1 Opiskelijahuolto.....	19
6.2 Asiantuntijat ja verkostoyhteistyö	20
6.3 Opintososiaalinen tuki	21
7 ERITYISOPETUKSEN TOTEUTUSTAVAT	22

7.1 Erityisopetusta pienryhmässä, integroituna tai pajaopetuksena....	22
7.1.1 Pienryhmäopetus.....	22
7.1.2 Integroitu opetus.....	23
7.1.3 Työpajaopetus.....	23
7.2 Yksilöllisiä vaihtoehtoja.....	23
7.2.1 Oppimistavoitteiden mukauttaminen.....	23
7.2.2 Opiskeluajan pidentäminen.....	24
7.2.3 Oppiaineen suorittamisesta vapauttaminen.....	25
7.2.4 Yksilöllinen opiskelu / erilaiset opiskelupolut.....	25
7.3 Erityisopetuksessa käytettäviä työtapoja ja opetusmenetelmiä.....	25
7.3.1 Samanaikaisopetus.....	25
7.3.2 Työvaltainen oppiminen.....	25
7.3.3 Projektioppiminen.....	26
7.3.4 Työssäoppiminen.....	26
7.4 Luki-opetus.....	27
8 ARVIOINTI ERITYISOPETUKSESSA.....	28
8.1 Mukautetut tavoitteet ja arviointikriteerit.....	29
8.2 Arviointimenetelmät.....	29
9 ERITYISOPETUKSEN DOKUMENTOINTI.....	30
10 ERITYISOPETUKSEN SUUNNITTELU.....	30
11 KEHITTÄMISHANKKEEN ARVIOINTI.....	31
LÄHTEET.....	33
LIITTEET.....	35
Liite 1. Ammatillisen erityisopetuksen suunnitelmasalkku.....	35
Liite 2. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukitoimet Pyynikin ammattioppilaitoksessa (päivitetty 22.6.2005).....	36
Liite 3. Tampereen ammattiopistossa käytössä oleva HOJKS.....	39
Liite 4. Tampereen ammattiopiston Tullaan tutuiksi –lomake.....	42
Liite 5. Nollien poistosuunnitelma.....	47
Liite 6. Tampereen ammattiopiston HOJKS-prosessin toimintaohje....	48
Liite 7. HOJKS-prosessi.....	51

1 JOHDANTO

Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa 2003 - 2008 on tuotu esille ammatillisen erityisopetuksen linjaus ammatillisissa oppilaitoksissa.

Koulutuksellisen tasa-arvon toteutumiseksi jokaisella tulee olla erilaisista oppimisedellytyksistä riippumatta yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua ammatilliseen koulutukseen ja sijoittua koulutuksen jälkeen työhön sekä yhteiskuntaan täysivaltaisena kansalaisena.

Kehittämishankkeeni on ammatillisen erityisopetuksen suunnitelmasalkku, johon on koottu ammatillisen erityisopetuksen suunnitelman arvoja, puitteita, erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan oppimispolun alkua, HOJKSin tarkistamista ja seuranta, tukipalveluja, erityisopetuksen toteutustapoja, arviointia, dokumentointia ja kehittämistä. Tämä suunnitelmasalkku voidaan tarvittaessa hyödyntää Tampereen ammattiopistossa. Suunnitelmasalkku ei siis ole valmis Tampereen ammattiopiston erityisopetuksen suunnitelma, vaan suunnitelman kehittämisen lähtökohta. Suunnitelmasalkku voi toimia Tampereen ammattiopiston erityisopetuksen strategian pohjana sekä toimenpidesuunnitelmana. Kuviossa 1 (Liite 1) on lyhyesti esitetty ammatillisen erityisopetuksen suunnitelmasalkku.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTAA

2.1 Ammatillista erityisopetusta ohjaavat lähtökohdat

Erityisopetuksen perustana on **konstruktiivinen oppimiskäsitys**, jonka mukaan opiskelija kohdataan yksilönä ja hänen aiemmin saamansa tiedot ja taidot otetaan huomioon opiskelutilanteessa. Oppiminen tapahtuu kartuttamalla tietoja ja niiden soveltamisella käytäntöön. Erityisopetuksessa kuuluisi käyttää joustavia ja oppijan valmiuksia painottavia opetusmenetelmiä, opittavien kokonaisuuksien painottamista ja käytännön työssä oppimista. Yksilökeskeisestä

lähestymistavasta huolimatta konstruktivismi korostaa siis oppimisen sosiaalisen kontekstin merkitystä. Oppimiseen vaikuttaa paljon myös paikka ja ympäristö, missä oppiminen tapahtuu; se on siis tilanne- ja kulttuurisidonnaista. (Mäkinen 2002.)

Yhteistoiminnallinen oppimisessa oppilaat osallistuvat oppimisprosessiin aktiivisesti. Siinä ohjataan oppilaat kantamaan vastuuta sekä omasta että toisten oppilaiden oppimisesta, kannustamaan oppilaita yhdessäoppimisen toimintakulttuuriin ja tiedon jakamiseen yksinoppimisen, tiedon panttaamisen ja kilpailun sijaan. Lisäksi oppilaita kannustetaan yhteistyön, sosiaalisten, vuorovaikutus- ja ongelmanratkaisutaitojen ja asenteiden kehittämiseen. Yhteistoiminnallisessa oppimisessa painotetaan oppilaiden itsetunnon ja opiskelumotiivaation kohottamista sekä kaikkien oppilaiden laadullisesti ja määrällisesti parempaa oppimista. (Collin – Korhonen – Penttinen – Vakiala 2003.)

Ihmiskäsitys on opetuksen ja kasvatuksen perusta. Opetussuunnitelmatyön lähtökohtana on se, että jokainen ihminen on arvokas ja ainutkertainen. Jokaisella ihmisellä on oikeus ihmisarvoiseen elämään ja ihmisarvoiseen työhön sekä tasa-arvoisiin mahdollisuuksiin opiskella. Ihmisen perusolemukseen kuuluu pyrkimys hyvään ja itsensä kehittämiseen. Tällainen ihmiskäsitys korostaa opiskelijan roolia aktiivisena toimijana, joka on halukas oppimaan ja kehittymään. Jokainen opiskelija on yksilö, joka haluaa tehdä opiskelussaan yksilöllisiä valintoja ja vaikuttaa itse omaan oppimiseensa. (Mäkinen 2002, Turunen – Tikanoja – Voutilainen 2006.)

Tämä ei kuitenkaan tarkoita yksin selviytymisen vaatimusta vaan täysimääräistä osallisuutta ja yhteistyötä. Yksilöllisyys on muiden erilaisuuden hyväksymistä ja kunnioittamista sekä erilaisten oppijoiden kokemusten ja opiskelutyylien ottamista huomioon. Vastuullinen ihminen pitää huolta myös toisista ja erityisesti heistä, jotka eivät selviydy täysipainoisesti omin voimin. (Mäkinen 2002, Turunen – Tikanoja – Voutilainen 2006.)

Inklusio tarkoittaa kaikkien yhteistä koulua (*inclusion* = sisältyä, kuulua mukaan). Käytännössä se tarkoittaa osallisuutta ja yhteisyyttä. Inklusion perustana ovat ihmisoikeudet ja tasa-arvo, mihin kuuluvat yhtäläiset oikeudet ja vel-

vollisuudet. Oppilaalla on oikeus saada opetusta lähimmässä normaalissa koulussa ja kuulua siihen luokkaan siinä koulussa, jota hän kävisi ilman vammaisuutta, oppimisvaikeutta tai käytösongelmia. Oppilaat opiskelevat yhdessä, ja opetusryhmät ovat eritasoisia ja moniarvoisia. Jos lapsi tai nuori tarvitsee erityisopetusta tai kuntoutusta, hänelle järjestetään sitä koulussa ja luokassa. Inklusio edellyttää moniammatillista yhteistyötä ja verkostoitumista. (Murto 1999.)

Oppilaat kasvavat yhdessä ikätovereidensa kanssa ja oppivat näin auttamaan toisiaan. Jokaista tuetaan ja opetetaan kykyjensä, kehitystasonsa ja mahdollisuuksiensa mukaisesti. Kaikkien avoin koulu tarkoittaa sellaisen kasvatustajattelon omaksumista, joka näkee erityisoppilaan lapsena ja nuorena, jolla on yksilölliset oppimisedellytykset. Opettaja tukee täysipainoista osallistumista ryhmässä ja yrittää kehittää keskinäistä myönteisyyttä. Erilaisuuden kohtaaminen on luontevaa. (Murto 1999.)

Inklusion periaate kyseenalaistaa perinteisen opetuksen kaksoisjärjestelmän, jossa yleis- ja erityisopetus ovat omia erillisiä järjestelmiään. Inklusiivisen ajattelun perusteita ovat yhdistetty koulujärjestelmä, yksilölliset opetusratkaisut, erilaisten oppimisympäristöjen kehittäminen, yhteistoiminnallisuus ja lähikouluperiaate. Inklusion periaatteita toteutetaan mm. integraation keinoin.

Integraatio ei tule poistamaan luokkamuotoisen opetuksen tarvetta, sillä tarvitaan edelleenkin erilaisia vaihtoehtoja erilaisille oppilaille. Integraatio tulee nähdä mahdollisuutena oppilaitoksen kehittämistyölle. Se edellyttää oppilaitosyhteisön avautumista ja asennemuutosta omia luokkasidonnaisia toimintoja kohtaan. (Huhtanen 2000, 85.)

Integraatio erityisopetuksen järjestämistapana toteuttaa inklusion periaatetta: lähtökohtana on opiskelijan kunnioittaminen yksilönä, itsemääräämisoikeus, mahdollisuus valintojen tekemiseen ja osallistumiseen sekä tasa-arvoinen koulutuksen käyttömahdollisuus.

Integraation tavoitteena on rakentaa yhdessä opiskelijan ja alaikäisen opiskelijan huoltajan kanssa mahdollisimman laaja elämisen taito. Integraatio helpot-

taa ystävyysuhteiden syntymistä ja lisää sosiaalista vuorovaikutusta ikätovereiden kanssa luonnollisessa ympäristössä. Se tukee erityistä tukea tarvitsevan nuoren kasvamista yhdessä ikätovereidensa kanssa ja on keino vähentää nuoren eristymistä (segregaatio) sosiaalisesta yhteisöstä.

Integraatiolla tarkoitetaan myös opiskeltavien aineiden välistä suhdetta. Integraation tavoitteena on auttaa opiskelijaa muodostamaan opiskeltavista asioista kokonaisuuksia ja liittämään ne saumattomasti omaan kokemusmaailmaan.

2.2 Tampereen ammattiopiston erityisopetuksen lähtökohtia

Erityistä tukea tarvitsevien ammatillinen koulutus tulee toteuttaa yhdenvertaisuusperiaatteen mukaan ensisijaisesti tavallisissa ammatillisissa oppilaitoksissa samoissa opetusryhmissä muiden opiskelijoiden kanssa tai erityisryhmissä (Tampereen ammattiopiston opetussuunnitelman yhteinen osa 2007, 43).

Tampereen ammattiopistossa erityisopiskelijoita on sekä integroituna yleisiin opetusryhmiin että erityisryhmissä (Tampereen ammattiopiston opetussuunnitelman yhteinen osa 2007, 43).

Tampereen ammattiopistossa on opiskelijan koulutuksellinen hyvinvointi nostettu keskeiseksi kehittämiskohteeksi. ”Erilaisten tukitoimien, elämänhallinnan ohjauksen ja opiskelijan oman kasvun avulla erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista pyritään kouluttamaan työelämään soveltuvia työntekijöitä ja yhteiskuntaan mahdollisimman hyvin soveltuvia tasapainoisia kansalaisia. Erityisopetuksessa otetaan huomioon opiskelijan persoona ja opiskelun henkilökohtaiset vaatimukset. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi erilaisia opetusmenetelmiä ja -materiaaleja. Erityistä tukea tarvitseville opiskelijoille voidaan mahdollisuuksien mukaan järjestää tuki-, luki-, lisä- ja muita tarvittavia palveluita sekä samanaikaisopetusta.” (Tampereen ammattiopiston opetussuunnitelman yhteinen osa 2007, 44 – 45.)

Tampereen ammattiopiston opetussuunnitelman yhteisessä osassa (2007) on linjattu erityisopetuksen kehittäminen ja nuorten koulutuksellisen syrjäytymi-

sen ehkäisy yhdeksi päätavoitteeksi. Yhteisestä osasta puuttuvat kuitenkin lähitavoitteet, joita kannattaisi linjata opetussuunnitelman yhteiseen osaan. Pyynikin ja Hervannan ammattioppilaitoksissa erityisopetusta tarvitsevat opiskelijat pystytään määrittämään riittäväillä perusteilla laskentapäivinä 20.9 ja 20.1.

Lähitavoitteita voisi olla esimerkiksi

- erityisopetukseen saatujen resurssien taloudellinen ja erityisopetuksen tavoitteita edistävä käyttö
- erityisopetuksen koordinaattorin tehtävän perustaminen
- koulutusalojen erityistä tukea tarvitseviin opiskelijoihin suunnattujen voimavarojen ennakointi, suunnitelmallisuus, tarvelähtöisyys ja toiminnan kehittäminen siten, että jokainen tukea tarvitseva saa tarvitsemiaan palveluja käytännössä
- erityisopetuksellisen koulutuksen järjestäminen Tampereen ammattiopiston henkilökunnalle.

Erityisopetuksen kehittämisen painopisteet lähivuosina Tampereen ammattiopistossa tulisi kokonaisvaltaisemmin mieltää. Näitä painopisteitä voisivat olla esimerkiksi

- erityistä tukea tarvitsevien koulutuksen keskeyttämisen ehkäisemisen ennakointi ja aikaisen puuttumisen malli
- eri alojen erityisopetustilanteen kehittäminen kollektiiviseksi, vastuulliseksi ja innovatiiviseksi
- riittävän henkilöstön mm. ammatillisten ohjaajien palkkaaminen huolehtimaan erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tarpeista siten, että keskeyttäminen vähenee.

Tampereen ammattiopiston ammatillisen erityisopetuksen suunnitelma olisi tarpeellinen, sillä se linjaisi erityisopetuksen toteuttamisen ja kehittämisen tavoitteet, toimenpiteet ja ohjeistuksen. Lisäksi tällaisen suunnitelman pohjalta jokainen oppilaitos (nykyisessä organisaatiomallissa) laatii vuosittain toimintasuunnitelman oman oppilaitoksen erityisopetuksen toteutuksen erityispiirteistä.

2.3 Ammatillista erityisopetusta ohjaavat säädökset

Erityisopetuksen järjestäminen perustuu seuraaviin lakeihin ja asetuksiin:

Opetusministeriön kehittämissuunnitelma vuosille 2003 -2008 (2004, 40) linjaa ammatillisen erityisopetuksen keskeiseksi kehittämiskohteeksi kaikessa toisen asteen koulutuksessa. Tavoitteeksi asetetaan ammatillisten oppilaitosten tukeminen keskeyttämisen vähentämisessä, erityisopetuksen kehittämisessä ja peruskoulun ja ammatillisen toisen asteen koulutuksen yhteistyön lisäämisessä. Peruskouluyhteistyö tavoittelee keinoja peruskoulun päättävien ja ammatilliseen koulutukseen hakeutuvien nuorten ongelmien tunnistamiseen ja ratkaisemiseen. Tuloksellisuusrahoituksen avulla halutaan kannustaa myös erityisopetuksen tarpeessa olevien nuorten koulutuksen kehittämistä.

"Vammaisuuden, sairauden, kehityksessä viivästymisen, tunne-elämän häiriön tai muun syyn vuoksi erityisiä opetus- tai oppilashuoltopalveluja tarvitsevien opiskelijoiden opetus annetaan erityisopetuksena. Opiskelijalle tulee laatia henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

Asianomainen ministeriö voi 9 §:n nojalla määrätä, että koulutuksen järjestäjän erityisenä koulutustehtävänä on huolehtia erityisopetuksen järjestämisestä, erityisopetuksen yhteydessä annettava valmentavasta ja kuntouttavasta opetuksesta ja ohjauksesta sekä opetukseen liittyvistä kehittämis-, ohjaus- ja tukitehtävistä.

Erityisopetuksessa voidaan poiketa tämän lain ja sen nojalla annetun asetuksen säännöksistä siten kuin opetussuunnitelman tai tutkinnon perusteissa määrätään." (L 21.8.1998/630, 20 § Erityisopetus.)

"Opiskelu voidaan järjestää osittain toisin kuin tässä laissa ja sen nojalla säädetään ja määrätään, jos:

- 1) opiskelijalla katsotaan joltakin osin ennestään olevan tutkinnon sisältämiä opintoja vastaavat tiedot ja taidot;*
- 2) tutkinnon sisältämien opintojen suorittaminen olisi opiskelijalle olosuhteet ja aikaisemmat opinnot huomioon ottaen joltakin osin kohtuutonta; tai*
- 3) se on perusteltua opiskelijan terveydentilaan liittyvistä syistä." (L 21.8.1998/630, 21 § Erityiset opetusjärjestelyt)*

"Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 20 §:ssä tarkoitettua erityisopetusta saavan opiskelijan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevasta kirjallisesta suunnitelmasta tulee ilmetä:

- 1) suoritettava tutkinto, opetuksessa noudatettavat opetussuunnitelman tai näyttötutkinnon perusteet ja tutkinnon laajuus sekä opiskelijalle laadittu henkilökohtainen opetussuunnitelma;*

2) millä edellä mainitun lain 20 §:n 1 momentissa tarkoitettulla perusteella opiskelijan opetus annetaan erityisopetuksena;

3) mitä edellä mainitun lain 20 §:n 1 momentissa ja 38 §:n 1 momentissa tarkoitettuja opiskelun edellyttämiä erityisiä opetus- ja opiskelijahuollon palveluja opetuksessa tai sen yhteydessä annetaan; sekä [\(18.6.2003/562\)](#)

4) mitä muita henkilökohtaisia palvelu- ja tukitoimia opiskelija saa.

Jos opiskelijalle annetaan erityisopetuksen yhteydessä valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta, noudatetaan mitä 1 momentissa säädetään.

Erityisopetuksessa opetus on mukautettava siten, että opiskelija mahdollisimman suurella määrällä saavuttaa saman pätevyuden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa.

Erityisopetuksena ei pidetä tukiopetusta, joka annetaan opinnoissa tilapäisesti jälkeen jääneille tai oppilaalle, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumishäiriöitä.” (A 18.6.2003/562, 8 § Erityisopetus.)

”Valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen laajuus on vähintään 20 ja enintään 40 opintoviikkoa, erityisten syiden perusteella koulutuksen laajuus voi olla kuitenkin enintään 80 opintoviikkoa. Koulutuksen tavoitteena on valmentaa ja kuntouttaa ammatilliseen peruskoulutukseen siirtymistä varten.

Jos opiskelijan ei vammaisuuden tai sairauden vuoksi ei ole mahdollista siirtyä ammatilliseen perustutkintoon johtavaan koulutukseen, valmentavan ja kuntouttavan opetuksen ja ohjauksen laajuus on vähintään 40 ja enintään 120 opintoviikkoa. Koulutuksen tavoitteena on tällöin valmentaa ja kuntouttaa työhön ja itseenäiseen elämään.

Valmentavassa ja kuntouttavassa opetuksessa ja ohjauksessa tulee noudattaa opetushallituksen vahvistamia opetussuunnitelman perusteita.” (A 18.6.2003/5621, 8a § Vammaisten opiskelijoiden valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus.)

Ammatillisen erityisopetuksen toimenpideohjelma (2004:1) linjaa tarkemmin edellä mainitut erityisopetuksen kehittämiskohteet.

3 KEHITTÄMISHANKKEEN TAVOITTEET

Kehittämishankkeeni ykköstavoitteena on käynnistää koko Tampereen ammattiopiston ammatillisen erityisopetuksen suunnitelman laatiminen, jossa linjataan koko Tampereen ammattiopiston sekä samalla eri oppilaitosten erityisopetuksen nykyinen tila ja tulevaisuuden painopistealueet. Tällainen suunnitelmatyö on prosessinomaista ja aikaa vievää.

Toisena tavoitteena on herättää keskustelua ammatillisen peruskoulutuksen erityisopetuksen linjausten selkeyttämisestä. Erityisopetuksen linjaukset on tuotava selvemmin esille Tampereen ammattiopiston kokonaisstrategiassa ja samalla uudessa toisen asteen organisaatiossa.

4 KEHITTÄMISHANKKEEN KULKU - TAMPEREEN AMMATTIOPISTOSSA JÄRJESTETTÄVÄN ERITYISOPETUKSEN PUITTEET

4.1 Erityisopetuksen laadun edellytykset

Tampereen ammattiopistossa toteutuvan erityisopetuksen laatua pitäisi kehittää koko organisaation tasolla.

Tampereen ammattiopistossa erityisopetuksen laadulliset puntarit voisivat olla

1. erityisopetuksen suunnitelman laatiminen
2. riittävästi asiantuntevaa erityisopetuksen henkilöstöä ja henkilöstölle tarjotaan mahdollisuus hankkia erityisopetuksen asiantuntemusta koulutuksen ja ohjauksen avulla
3. riittävästi resursseja erityisopetuksen suunnitteluun, toteutukseen ja yksilöllisiin tukimuotoihin
4. ammatilliselle erityisopetukselle sopiva oppimisympäristö (vrt. Hervannan Oppisoppi-toiminta)

5. helposti käytettäviä menetelmiä oppimisvaikeuksien ja opiskelijan elämäntilanteeseen liittyvien vaikeuksien tunnistamiseksi
6. yksilön huomioon ottavia opetusmenetelmiä ja työjärjestelyjä, joilla turvataan opiskelijan itsensä kehittäminen ja ihmisenä kasvaminen
7. projektien, opinto-ohjauksen ja opiskelijahuollon avulla nuorten hakeutumista koulutukseen, opiskelun tukeminen ja opintojen loppuun saattaminen

4.2 Erityisopetuksen henkilöstö

Tampereen ammattiopistossa koko oppilaitosyhteisön pitäisi edistää tukea tarvitsevien oppimista. Erityisopetuksesta vastaa kunkin oppilaitoksen rehtori. Erityisopetuksen järjestelyistä, kehittämisestä ja koordinoinnista koko Tampereen ammattiopiston tasolla ei vastaa kukaan. Tampereen ammattiopiston olisi hyvä palkata erityisopetuksen koordinaattori, kuten Jyväskylän ammattiopistollakin.

Oppilaitoskohtaisesti olisi hyvä muodostaa työryhmiä, joiden tehtävänä on suunnitella oppilaitoksen vuosittainen erityisopetuksen käytännön toiminta ja toteutus.

Pienryhmien luokanvalvojilta ja päätoimisilta erityisopettajilta edellytetään erityisopettajan kelpoisuutta. Erityisopettajakoulutukseen hakeutumista suositellaan opettajille, jotka päivittäin opettavat haasteellisia opiskelijoita. Erityisopettajakoulutukseen Tampereen ammattiopistossa on panostettu ja kannustettu.

Erityisopetuksen ohjaustehtävissä opiskelijoiden ja opettajien tukena toimivat ammatilliset ohjaajat. Ohjaajilla on opintoalan perustutkinto, kokemusta alan työelämästä ja kyky ohjata nuoria. Ohjaajille suositellaan koulunkäyntiavustajakoulutuksen hankkimista.

Opinto-ohjauksen ja opiskelijahuollon henkilöstö toimivat erityisopetuksen tukena opiskeluun ja elämänhallintaan liittyvissä tehtävissä. Opiskelijahuoltohenkilöstöä ovat koulukuraattorit, opinto-ohjaajat ja terveydenhoitajat.

Tampereen ammattiopiston olisi hyvä jatkaa opettajille ja opiskelijahuollon edustajille järjestettävää täydennyskoulutusta oppimisvaikeuksista, opetusmenetelmistä ja opiskelijan kohtaamisesta.

4.3 Erityisopetuksen toimintoihin liittyvät tukitiimit eri oppilaitoksissa

- Pyynikin ammattioppilaitoksessa (Liite 2. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukitoimet Pyynikin ammattioppilaitoksessa) on tukitiimi, johon kuuluvat erityisopetuksesta vastaava, osastojen onervat, luokanvalvojat, aineenopettajat ja luki-opettaja. Erityisopiskelija-asioita käsitellään myös opiskelijahuoltotyöryhmässä.
- Hervannan ammattioppilaitoksessa on myös tukitiimi, johon kuuluvat mm. erityisopetuksesta vastaava ja osastojen onervat. Lisäksi Hervannassa toimii Oppisoppi, jossa tuetaan opiskelijan oppimista. Oppisoppi-toimintaa hoitaa erityisopettaja ja erityisopetuksesta vastaava. Oppisopissa on myös vakituisesti opetuksen avustaja. Erityisopiskelija-asioita käsitellään myös opiskelijahuoltotyöryhmässä.
- Tampereen terveydenhuolto-oppilaitoksen erityisopetuksen tukitiimiä en ole tässä tarkemmin selvittänyt.
- Tampereen kauppaoppilaitoksen erityisopetuksen tukitiimiä en ole tässä tarkemmin selvittänyt.
- Kurun metsäoppilaitoksen erityisopetuksen tukitiimiä en ole tässä tarkemmin selvittänyt.

5 ERITYISTÄ TUKEA TARVITSEVAN OPISKELIJAN OPISKELUPOLUN ALKU TAMPEREEN AMMATTIOPISTOSSA

5.1 Opintoihin hakeutuminen

Ennen yhteishakuaikaa lähetetään alueen peruskoulujen opinto-ohjaajille ja erityisopettajille tietoa syksyn koulutustarjonnasta, alkavista pienryhmistä, tarjottavista tukipalveluista sekä joustavan haun mahdollisuuksista.

Opinto-ohjauksen tavoitteena on ohjata nuoria hakeutumaan hänelle soveltuviin opintoihin ja sopia tukea tarvitsevien nuorten opintojen onnistumiseksi tarvittavasta verkostoyhteistyöstä.

Oppilaitos järjestää nuorille mahdollisuuksia tutustua ammatillisiin opintoihin ja eri ammattialoihin esimerkiksi peruskoulun TET-jaksoilla.

Opiskelijan tulee ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 27 §:n (L 21.8.1998/630, 27 § Opiskelijan ottamisen perusteet) mukaan antaa koulutuksen järjestäjälle opiskelijaksi ottamisen arvioinnin edellyttämät terveydentilaansa koskevat tiedot. Luontevimmin tämä tapahtuu käyttämällä yhteishaun yhteydessä joustavaa hakua, johon liitetään terveydentilaa ja muita opiskelijan erityisiä olosuhteita koskevat tiedot.

Monilla aloilla järjestetään myös soveltuvuuskokeet.

Koulukuraattorit ja opinto-ohjaajat tarkistavat jälkihaussa hakevien tiedot ja kutsuvat tarvittaessa hakijan henkilökohtaiseen haastatteluun ennen opiskelijavalinnan vahvistamista.

Opintoihin hakeutumisesta tietävät parhaiten opinto-ohjaajat, joita en ole haastatellut.

5.2 Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan tietojen siirtäminen

Ammatillista koulutusta koskevan lain 42 § (L 21.8.1998/630, 42 § Salassapito) mukaan voivat opettajat, kouluterveydenhoitajat ja opiskelijahuollosta vastaavat antaa toisilleen sekä koulutuksesta vastaaville viranomaisille opiskelun asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.

Peruskoulusta siirtyvän erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan opetukseen oleellisesti liittyvien tietojen siirtämisestä olisi hyvä kehittää ja selvittää erityisopetuksen suunnitelmaan.

5.3 Erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan kartoittaminen

Opiskelijavalinnan jälkeen erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista tietävät parhaiten kaiketi opinto-ohjaajat ja kuraattori. Lähteinä ovat yhteisvalinnan tiedot (mm. mukautetut tavoitteet, harjaantumisopetus), joustavan haun tiedot sekä muut oppilaitokseen yksilökohtaisesti siirretyt tiedot. Luokanvalvoja voi myös halutessaan tutustua luokkaansa ensin ilman ennakkotietoja. Tampereen ammattiopistossa on myös käytössä Tullaan tutuiksi –lomake (Liite 4).

Opintojen alkaessa opiskelijat täyttävät taustatietolomakkeen, jota luokanvalvoja käyttää apunaan opiskelijoiden haastattelussa. Luokanvalvoja käy läpi jokaisen opiskelijan peruskoulun päättötodistuksen havaitakseen mm. yksilöllisten tavoitein opiskellut aineet. Tampereen ammattiopiston oppilaitoksissa on varmaan erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan kartoittamisessa erilaisia käytänteitä, joita olisi hyvä koota erityisopetuksen suunnitelmaan.

Opiskelijat osallistuvat opintojen alussa matemaattisten perusvalmiuksien testaamiseen. Lisäksi kaikille aloittaville opiskelijoille tehdään luki-testi Hervannan ja Pyynikin ammattioppilaitoksissa.

5.4 Erityisopetusta tarvitsevaksi opiskelijaksi määrittäminen

Luokanvalvoja selvittää opiskelijoidensa erityisopetuksen tarpeen keskustelemalla erityisopettajan, opinto-ohjaajan ja kuraattorin kanssa opiskelijoiden tilanteesta. Selvitys perustuu seuraaviin tietoihin

- peruskoulun päättötodistukseen, taustatietoihin ja luokanvalvojan haastatteluun
- perusvalmiuksien testaukseen
- peruskoulusta toimitettuihin tietoihin
- joustavan haun kautta siirtyneisiin tietoihin
- muihin yksilöllisiin tietoihin ja havaintoihin opiskelutilanteissa.

Jos opiskelija ei etene opinnoissaan poissaolojen, oppimisvaikeuksien tai muiden syiden vuoksi, luokanvalvoja selvittää etenemättömyyden syyn opiskelijan ja opiskelijapalveluiden (erityisopettajat, opinto-ohjaaja, kuraattori) kanssa. Poissaolot ja suorittamattomat kurssit eivät riitä erityisopetuksen perusteeksi.

Lain ja asetuksen mukaan erityisopetuksen peruste on aina määriteltävä. Määrittelyn perusteena on Tilastokeskuksen luokitus (Erityisopetuksen peruste 2007), jota voidaan soveltaa seuraavasti:

01	<i>Hahmottamisen, tarkkaavaisuuden ja keskittymisen vaikeudet</i>
02	<i>Kielelliset vaikeudet</i>
03	<i>Vuorovaikutuksen ja käyttäytymisen häiriöt</i>

Ikään liittyvä kasvun ja kehityksen kriisiytyminen, joka aiheuttaa opintoihin ja oppilaitoksen normeihin sitoutumattomuutta, joka voi ilmetä mm. runsaina selittämättöminä poissaoloina. Osa tällaisista opiskelijoista on peruskoulussa saanut sopeutumattomien opetussuunnitelman mukaista opetusta.

Erilaisiin elämäntilanteisiin liittyvät traumaattiset kriisit, kuten perheen hajoaminen tai läheisen kuolema voivat myös aiheuttaa erityisten opetusjärjestelyjen tarpeen. Myös vakavat itsetuntohäiriöt ja jännitystilat voivat olla syynä erityisten opetus- tai opiskelijahuoltopalveluiden tarpeelle.

04 Lievä kehityksen viivästyminen

Opiskelija, jolla on kehityksen viivästyminen vuoksi laajoja oppimisvaikeuksia, jotka eivät kuitenkaan ole 05-kohdan mukaista vaikeaa kehityksen viivästymistä. Tällainen opiskelija on yleensä suorittanut peruskoulunsa tai osia siitä muutetun (EMU) opetussuunnitelman tai harjaantumisopetussuunnitelman (EHA1) mukaisesti.

Opiskelijalla on erityistä oppimisen hitautta, ns. heikkolahjaisuutta, lievää kehitysvammaisuutta tai muuta vastaavaa, jonka lääkäri on aina diagnosoinut. Tällaisella opiskelijalla on yleensä jo opintoihin hakeutumisen vaiheessa olemassa tarvittavat lääkärin lausunnot opetuksen järjestämiseksi.

05 Vaikea kehityksen viivästyminen; keskivaikea tai vaikea kehitysvamma

Opiskelijat, jotka ovat peruskoulussa tai muualla saaneet harjaantumisopetussuunnitelman (EHA2) mukaista vaikeimmin kehitysvammaisille tarkoitettua opetusta.

06 Psyykkiset pitkäaikaissairaudet

Psyykinen sairaus, joka otetaan huomioon opetusta järjestettäessä. Sairaus on aina lääkärin diagnosoima. Tähän ryhmään kuuluvat myös päihdeongelmaiset opiskelijat, jotka tarvitsevat erityistä tukea tutkinnon suorittamiseen. Opiskelija, jolla on päihdeongelma, ohjataan asianmukaiseen hoitoon.

07 *Fyysiset pitkäaikaissairaudet*

Fyysinen vamma tai sairaus, joka otetaan huomioon opetusta järjestettäessä. Opetuksessa tarvittavat apuvälineet, avustajat ja niiden vastuullinen järjestäjä määritellään HOJKSissa, johon kirjataan myös mahdollisesti työturvallisuuteen vaikuttavat tekijät.

08 *Autismiin ja Aspergerin oireyhtymään liittyvät oppimisvaikeudet*

Merkittävät oppimis- ja opiskeluvaikeudet, jotka eivät johdu kehityksen viivästyemisestä. Niiden taustalla voivat olla neurologiset syyt, jolloin opiskelijalla on yleensä jo diagnoosi, kuten ADHD, autismi, dysfasia. Jos opiskelijalla epäillään oppimisen vaikeutta, jota ei ole aiemmin selvitetty, tulee opiskelija ohjata jatkotutkimuksiin opiskelijaterveydenhuollon kautta.

09 *Liikkumisen ja motoristen toimintojen vaikeus*

10 *Kuulovamma*

11 *Näkövamma*

12 *Muu syy, joka edellyttää erityisopetusta*

Sellaiset merkittävät vaikeudet elämänhallinnassa tai muu sosiaalinen tilanne, joka vaikeuttaa niin paljon opintoihin osallistumista, että opiskelijan tarvitseman tuen järjestämiseksi on laadittava erityinen suunnitelma.

Tähän ryhmään kuuluvat myös ne opiskelijat, jotka tarvitsevat paljon yksilöllistä tukea opinnoissa etenemiseen, mutta tuen tarve ei perustu mihinkään aiemmista seikoista.

Puhe-, luku- tai kirjoitusvaikeus tai heikko aiempi koulumenestys eivät itseltään ole erityisopetuksen perusteluita.

Erityisopetuksena ei pidetä opetusta, joka annetaan opinnoissa tilapäisesti jälkeenjääneille tai opiskelijalle, jolla on lieviä oppimis- tai sopeutumishäiriöitä.

Luokanvalvoja voi esimerkiksi laatii yhteenvetolistan (lomaketta kannattaa ideoida) ryhmänsä erityisopetusta tarvitsevista opiskelijoista. Tämän listauksen pohjalta käydään osastoittain keskustelu erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista, kuten esimerkiksi Pyynikin ammattioppilaitoksessa tehdään.

5.5 Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman HOJKSin laatiminen

Erityistä tukea tutkinnon suorittamiseen tarvitsevalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma HOJKS. Ennen HOJKSin kirjoittamista tulee luokanvalvojan keskustella huoltajan kanssa opiskelijan opiskeluun liittyvästä huolesta ja HOJKSin laatimisen tarpeesta. HOJKS tehdään opintojen alkuvaiheessa tai myöhemmin erityisopetuksen tarpeen ilmaannuttua luokanvalvojan, opiskelijan, huoltajien, erityisopettajan, opinto-ohjaajan ja kuraattorin sekä mahdollisten muiden asiantuntijoiden yhteistyönä. HOJKSin laatimisesta ja sen toteutumisen seuraamisesta vastaa luokanvalvoja.

Oppilaitoksessa käytetään yhteistä (sähköistä olisi hyvä kehittää) HOJKS-lomaketta (Ks. Liite 3). HOJKS tulostetaan ja sen allekirjoittavat luokanvalvoja, opiskelija ja alaikäisen opiskelijan huoltaja. Alkuperäinen allekirjoitettu ja rehtorin hyväksymä HOJKS-lomake säilytetään oppilaitoksessa (paikka sovitava). Opiskelijalle ja huoltajalle annetaan jäljennös HOJKSista. HOJKSia tarkistetaan ja sitä täydennetään säännöllisesti jaksojen vaihtuessa.

Opiskelijan asiat ja HOJKS ovat tietosuojalain alaisia ja siten ulkopuolisilta salassa pidettäviä. Opiskelijalla on valitusoikeus koskien hänelle laadittua HOJKSia tai sen toteutusta.

5.6 Erityisopetusta tarvitsevien opiskelijoiden kartoituksen vahvistaminen

Erityisopetusta tarvitsevien opiskelijoiden kartoitusta olisi hyvä selventää ja yhtenäistää Tampereen ammattiopistossa. Erityisopiskelijakartoitus tehdään tilastointipäivien yhteydessä 20.9 ja 20.1. (Ks. Liite 5)

5.7 HOJKSin tarkistaminen ja seuranta

HOJKS on luokanvalvojan ja muiden opettajien työväline opiskelijan ohjauksessa, ja se elää tilanteiden muuttumisen mukana. Luokanvalvoja huolehtii siitä, että HOJKSissa sovittua yksilöllistä suunnitelmaa noudatetaan. Luokanvalvoja vastaa opetuksen järjestämiseksi tarvittavien tietojen siirtämisestä muille opettajille. (Ks. Liite 4, liite 5 ja liite 6)

Erityisopetuksen koordinaattorin työnkuvaan kuuluisi esimerkiksi HOJKS-opiskelijoiden opiskelun ja tukitoimien toteutuminen.

6 TUKI- JA ERITYISPALVELUT

6.1 Opiskelijahuolto

Erityisopetuksen tukena ovat tehostetusti Tampereen ammattiopistossa opiskelijahuoltopalvelut, joihin kuuluvat opinto-ohjaus, kuraattoritoiminta ja opiskelijaterveydenhuolto. Oppilaitoksissa opetuksen avustajat auttavat erityisesti tukea tarvitsevia opiskelijoita. Myös opiskelijahuoltoryhmän asiantuntemus ja verkosto ovat käytettävissä erityistä tukea tarvitsevan opiskelijan opintojen tukemiseen.

Tampereen ammattiopiston erityisopetusta tarvitsevilla opiskelijoilla on tuke-
naan monitahoinen ja -ammattillinen verkosto. Lähtökohtana on erityisesti
opintojaan aloittavien opiskelijoiden osalla vanhempien ja edellisen oppilaitok-
sen henkilöstön kanssa tehtävä yhteistyö. Opiskelijan, hänen huoltajiensa ja
muun tukiverkoston kanssa sovitaan yhdessä, mitä tukipalveluita opiskelija
tarvitsee ja mistä hän saa ne tarkoituksenmukaisesti.

Opinto-ohjaajat avustavat ja ohjaavat erityistä tukea tarvitsevia opiskelijoita
opiskelussa sekä esim. alan tai oppilaitoksen vaihtamiseen ja työllistymiseen
liittyvissä kysymyksissä.

Kuraattori on koulun sosiaalityöntekijä, joka tukee ja ohjaa tukea tarvitsevaa
opiskelijaa elämänhallintaan, opintososiaaliin etuuksiin ym. liittyvissä tilan-
teissa. Kuraattori voi osallistua opiskelijan tukena esimerkiksi verkosto- ja hoi-
tokokouksiin sekä tarvittaessa toimia opiskelijan asiassa kunnan sosiaalihuol-
lon lastensuojelun työparina. Kuraattorit avustavat tarvittaessa opiskelijan
HOJKSin laadinnassa.

Opiskelijaterveydenhuolto vastaa opiskelijan terveydentilan huomioimisesta
HOJKSia laadittaessa. Tarvittaessa opiskelija ohjataan lääkärin läheteellä
psykologille tai muuhun hänen tarvitsemaansa perusterveydenhuollon tutki-
mukseen tai hoitoon ensisijaisesti kotikuntansa terveyskeskukseen.

Opiskelijahuoltohenkilöstö tekee tiivistä yhteistyötä erilaisissa hoitoonohjausti-
lanteissa kuten päihde- ja mielenterveysongelmien ilmetessä turvatakseen
opiskelijan opintojen jatkumisen ja tutkinnon suorittamisen hoito- ja kuntoutus-
jakson jälkeen. Tampereen ammattiopistossa on kriisitoimintasuunnitelma.

6.2 Asiantuntijat ja verkostoyhteistyö

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukipalveluiden järjestäjiin ja asian-
tuntijoihin lukeutuvat kunnan sosiaali- ja terveystoimi, nuoriso- ja vapaa-

ajanpalvelut, peruskoulujen oppilashuolto, KELA, työvoimaviranomaiset, A-klinikka, Pirkanmaan Erilaiset Oppijat ry., Tampereen seudun lukineuvola ja poliisi. Verkostoyhteistyötä olisi hyvä selvittää tarkemmin.

6.3 Opintososiaalinen tuki

Erityistä tukea tarvitsevilla opiskelijoilla voi olla apunaan kotikuntansa järjestämä vammaispalvelulain mukainen tulkki, henkilökohtainen avustaja, apuväline tai muu vastaava tuki opintojen suorittamiseksi. HOJKSia laadittaessa selvitetään myös opiskelijan muun verkoston mahdollisuudet järjestää tukea opintoihin osallistumiseen.

Jokainen ammatillisessa koulutuksessa oleva 17 vuotta täyttänyt opiskelija voi hakea Kelan myöntämää opintotukea päätoimisiin opintoihin.

Kela voi myöntää 16 vuotta täyttäneelle myös kuntoutusrahaa, jos hänen työkykynsä on sairauden, vian tai vamman vuoksi olennaisesti heikentynyt ja jos hän on syvennetyn ohjauksen ja kuntoutuksen tarpeessa. Kuntoutusrahan myöntämisen edellytyksenä on, että kotikunnassa on yhdessä nuoren, hänen huoltajansa ja tarvittaessa muiden asiantuntijoiden kanssa laadittu hänelle henkilökohtainen opiskelu- ja kuntoutumissuunnitelma.

- Lisätietoja Kelan myöntämistä etuuksista saa Kelasta (<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf?Open>).
- Opiskelijoille tarkoitettu suora linkki: <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/Docs/040601104658IL?OpenDocument>.

7 ERITYISOPETUKSEN TOTEUTUSTAVAT

7.1 Erityisopetusta pienryhmässä, integroituna tai pajaopetuksena

7.1.1 Pienryhmäopetus

Pienryhmiä on niillä aloilla, joilla on valmiudet erityisopetuksen järjestämiseen. Pienryhmät ovat mukana yhteishaun tarjonnassa ja niihin toivotaan haettavan joustavan haun kautta. Pienryhmiä voidaan muodostaa myös opetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaan. Pienryhmäopetuksen painopisteet ovat opiskelijälähtöisyys, tarvelähtöisyys, elämänkaariperiaate, kuntoutus ja kokonaisvaltaisuus. Opetus toteutetaan mahdollisimman pitkälle ammatillisen työtoiminnan kautta.

Opiskelija voidaan ohjata pienryhmään myös lukuvuoden kuluessa, mikäli pienryhmä todetaan opiskelijalle sopivammaksi opiskeluympäristöksi. Samoin opiskelija voi palata perusopetukseen silloin, kun hänellä on valmiudet opiskella tavallisessa ryhmässä.

Pienryhmän koko on opiskelijoiden valmiuksista riippuen 8 -12 opiskelijaa. Ryhmänohjaaja opettaa suurimman osan opintojaksoista ja kaikille yhteisten aineiden opetus järjestetään yhteistyössä ryhmänohjaajan kanssa. Pienryhmäopetuksen tarve määritellään opiskelijan HOJKSissa.

Tampereen ammattiopiston eri oppilaitoksissa toimivia pienryhmiä on hyvä kartoittaa TAO:n erityisopetuksen suunnitelmaan. Hervannan ammattioppilaitoksessa pienryhmiä on pintäkäsittely- sekä kone- ja metallialalla. Pyynikin yksikössä vaatetusalalla on yksi pienryhmä.

7.1.2 Integroitu opetus

Suurin osa oppilaitoksen erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista opiskelee integroidusti eli osana isompia opiskelijaryhmiä. Tukea tarvitsevia opiskelijoita voi olla kaikilla opintoaloilla.

Integroidun opetuksen toimintaperiaatteena on opiskelijan yksilöllinen ohjaaminen. Opiskelijalle annetaan hänen tilanteensa vaatimaa yksilöllistä tukea niin ammattiin oppimiseen kuin hänen elämäntilanteensa hallintaan. Tukitoimet määritellään opiskelijan HOJKSissa ja ne järjestetään yhdessä opintoalan opettajien, opinto-ohjaajien, kuraattoreiden ja muiden opiskelijaa tukevien toimijoiden kanssa. Pääsääntöisesti opiskelija opiskelee oman ryhmänsä mukana, mutta tarvittaessa hänelle voidaan antaa erityisopetusta yksilöllisesti, pienessä ryhmässä tai klinikkaopetuksena. Opetus voidaan järjestää työvaltaisena, jolloin huomattava osa opiskelusta tapahtuu työpaikalla joko oppilaitoksessa tai ulkopuolella.

7.1.3 Työpajaopetus

Työpajaopetusta on ollut Hervannan ammattioppilaitoksessa. Opiskelijaryhmää ohjaa ammatillinen erityisopettaja. Työpajaopetusta on hyvä toteuttaa jatkossakin Tampereen ammattiopistossa.

7.2 Yksilöllisiä vaihtoehtoja

7.2.1 Oppimistavoitteiden mukauttaminen

HOJKSissa määritellään opiskelijan yksilöllisen oppimisen tavoitteet, jotka perustuvat hänen opiskelemaisensa tutkinnon opetussuunnitelman perusteisiin. Mikäli tavoitteita on syytä muuttaa, ei laadita erillistä hopsia vaan tavoitteet ja menetelmät kirjataan HOJKSiin tarvittaessa erillisenä liitteenä. Mukauttaminen tehdään opintokokonaisuus kerrallaan opintojen edetessä opettajan havainto-

jen mukaan. Mikäli varmennettujen dokumenttien perusteella on todennäköistä, ettei opiskelija yllä tutkintotavoitteeseen, voidaan mukauttaa useampia opintokokonaisuuksia opintojen alussa ja opiskelija voi aloittaa opinnot heti mukautetuin tavoittein.

Mukautetut tavoitteet laaditaan siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa. Mikäli opiskelija edistyy opinnoissaan ja saavuttaa tutkinnolle asetetut tavoitteet, tulee mukautetuista tavoitteista siirtyä tutkintotavoitteeseen opiskeluun. Esityksen mukauttamisesta tekee yksittäisen oppiaineen osalta ko. aineenopettaja tai luokanvalvoja. Mukauttamisessa kuullaan opiskelijaa ja huoltajaa. Mukauttamisen vahvistaa tukitiimin esityksestä rehtori. Opiskelijan arviointi suoritetaan suhteessa muutettuihin tavoitteisiin. Kopio muutetuista tavoitteista annetaan opiskelijalle, hänen huoltajalleen ja toimitetaan myös erityisopetuksesta vastaavalle.

Opiskelijalle ja hänen huoltajalleen kerrotaan, että mukautetuin tavoittein suoritettu koulutus saattaa vaikuttaa jatko-opintoihin pääsyyn tai niissä menestymiseen. Tarkemmat ohjeet mukauttamisesta löytyvät Tampereen ammatitopiston opetussuunnitelman yhteisestä osasta.

7.2.2 Opiskeluajan pidentäminen

Opiskelijan opinto-oikeutta voidaan arviointikokouksen päätöksellä yksilöllisesti pidentää tarvittavan ajan muutamasta opintojaksosta aina vuoteen saakka. Erityisistä syistä opinto-oikeutta voidaan opintoalan rehtorin päätöksellä pidentää vielä tämän jälkeenkin. Opinto-oikeuden erityinen jatkaminen edellyttää aina tiivistä yhteistyötä opiskelijahuollon kanssa. Jos opiskelija hakee Kelan opintotukea laissa säädetyn opiskeluajan jälkeen, tulee hänen toimittaa opinto-oikeuden jatkamisen perusteena olevat lausunnot ja selvitykset Kelan asiantuntijalääkärille. Myös oppilaitoksen kuraattori voi antaa lausunnon erityisopetuksen ja opiskeluajan pidentämisen perusteesta.

7.2.3 Oppiaineen suorittamisesta vapauttaminen

Opiskelija voidaan vapauttaa joidenkin sisältöjen opiskelusta, jos ko. aineen suorittaminen opiskelijan edellytykset huomioon ottaen on kohtuutonta. Tällöin opiskelija suorittaa muita opintoja, jotka edesauttavat hänen ammatillista kasvuaan. Oppiaineesta vapauttamisesta päättää koulutuspäällikkö ja rehtori.

7.2.4 Yksilöllinen opiskelu / erilaiset opiskelupolut

Tampereen ammattiopistossa olisi toivottavaa käynnistää yksilöllisen oppimisen hankkeita. Tavoitteena olisi kehittää opetusmenetelmiä, joissa opiskelijalla on mahdollisuus edetä opinnoissaan yksilöllisesti niin, että hänen opiskeluaikansa voi lyhentyä tai pidentyä opiskelijan yksilöllisistä valmiuksien mukaan.

7.3 Erityisopetuksessa käytettäviä työtapoja ja opetusmenetelmiä

7.3.1 Samanaikaisopetus

Samanaikaisopetusta toteutetaan siten, että ammatillinen ohjaaja tai erityisopettaja työskentelee samanaikaisesti tuntia ohjaavan ammatinopettajan kanssa. Samanaikaisohjaaja osallistuu yhdessä ammatinopettajan kanssa opetuksen suunnitteluun ja toimii luokassa toisen opettajan ohella. Samanaikaisopetuksella mahdollistetaan opiskelijan opinnoissa eteneminen tutkintotavoitteisesti sekä hyvän ja oppimista edistävän työilmapiirin säilyminen.

7.3.2 Työvaltainen oppiminen

Työvaltainen oppiminen sopii kaikille työvaltaisten ammattialojen opiskelijoille, joilla on vaikeuksia osoittaa osaamistaan tavanomaisin menetelmin.

Työvaltaisessa opetuksessa työpisteinä ovat oppilaitoksen opetuspisteet, asiakaspalvelupisteet ja tuotanto-osiot esimerkiksi suurkeittiö tai varasto.

Opetus toteutetaan havainnollisesti. Opiskelijalle annetaan aikaa harjoittelemiselle, työn kokeilulle ja arvioinnille. Opiskelijan ohjaaja (ammattillinen ohjaaja) ohjaa ja valvoo työskentelyä tarkoin. Erityisen tärkeää on työturvallisuusasioiden huomioon ottaminen.

7.3.3 Projektioppiminen

Yhteisissä aineissa projektioppiminen on yhteistoiminnallista. Tavoitteena on integroida yhteisten aineiden opintoja opiskeltavan ammatillisen tutkinnon opintoihin ja muodostaa opiskelijoille mielekkäitä kokonaisuuksia. Opiskelu-tehtävät toteutetaan siis useamman aineen yhteistyönä.

Projektioppimisessa korostuu opiskelijan omien tavoitteiden mukainen eteneminen unohtamatta kuitenkaan opetussuunnitelman tavoitteita. Opiskelijan omatoimisuus, vastuu itsestä sekä ryhmän muista jäsenistä kasvaa projektin aikana. Projektioppimisen hankkeita olisi hyvä kirjata erityisopetuksen suunnitelmaan.

7.3.4 Työssäoppiminen

Tampereen ammattiopiston käytössä oleva työssäoppimisen suunnitelma koskee myös erityisopetusta tarvitsevia opiskelijoita. Erityistä tukea tarvitseva opiskelija tarvitsee tukitoimenpiteitä myös työssäoppimisen aikana.

Kaikki yritykset ja työpaikat eivät sovi erityistä tukea tarvitsevalle opiskelijalle liian vaativien tehtävien vuoksi. Siksi tukea tarvitsevan opiskelijan työssäoppimispaikaksi suositellaan yrityksiä/julkisia yhteisöjä, joissa on koulutettuja työpaikkaohjaajia ja jotka voivat tarjota opiskelijan taitoja vastaavia tehtäviä.

Työpaikasta sovittaessa annetaan työnantajalle riittävä tieto opiskelijan ominaisuuksista, tiedoista ja taidoista. Työnantajalle kerrottavista asioista sovi- taan opiskelijan kanssa. Opittavat asiat suunnitellaan etukäteen, ja ne käy-

dään läpi opiskelijan kanssa ennen työssäoppimista. Työnantajan kanssa arvioidaan ne tehtävät, joista erityisopiskelija suoriutuu itsenäisesti ja joissa hän tarvitsee henkilökohtaista valvontaa ja ohjausta. Työssäoppimisen onnistumisen edellytys on se, että kaikki työpisteessä työskentelevät tietävät erityisopiskelijan rajoitteet ja hyväksyvät hänet joukkoonsa.

Työpaikalta vaaditaan suvaitsevaa ilmapiiriä ja ohjaajalta kannustavaa, ymmärtävää, mutta jämäkkää otetta. Hyvin hoidettu työssäoppiminen kantaa opiskelijaa itsenäiseen ja osallistuvaan elämään.

7.4 Luki-opetus

Mahdollisuus osallistua lukiopetukseen pyritään järjestämään kaikille sitä tarvitseville opiskelijoille koko opiskelun ajan. Lukiopetuksesta vastaa oppilaitoksen lukiopettaja. Hervannan ja Pynnikin ammattioppilaitoksissa on yhteinen lukiopettaja, jonka työnkuva on selvitetty liitteessä 2.

Hervannan ja Pynnikin yksiköissä luki-opetustarve kartoitetaan tekemällä kaikille aloittaville opiskelijoille luki-testi ryhmätestinä. Tarkemmat diagnostiset testit tehdään yksilötesteinä ilmenneen tarpeen mukaan. Lukiopettaja tiedottaa luki-testien tulokset mm. luokanvalvojille, erityisopetuksesta vastaavalla. Luokanvalvoja merkitsee luki-testin tuloksen HOJKSiin.

Luki-opetuksen järjestämisestä sopivat luki-opettaja yhdessä opiskelijan kanssa. Luki-opetuksen järjestämisestä menee myös tieto luokanvalvojalle, joka voi merkitä mm. luki-opetuksen järjestämisen opiskelijan HOJKSiin. Lukiopettaja voi antaa luokanvalvojalle tietoja siitä, miten opiskelija pitää huomioida ammattiaineiden opetuksessa. Luki-opetusta voidaan antaa koko opiskelun aikana.

Luki-opetusta annetaan yksilöllisesti, pienissä ryhmissä, klinikkaopetuksena tai samanaikaisopetuksena muun opetuksen yhteydessä. Luki-opetusta järjestettäessä hyödynnetään luki-opetuksen tietokoneohjelmia, internetiä ja verkko-

opetuksen antamia mahdollisuuksia. Opiskelijaa kannustetaan myös itsenäiseen opiskeluun sekä lukemis- ja kirjoitustaidon harjoitteluun.

Luki-opetuksen järjestämistä on hyvä kartoittaa myös Tampereen terveydenhuolto-oppilaitoksessa, kauppaoppilaitoksessa sekä Kurun metsäoppilaitoksessa. Tampereen ammattiopistossa toimii myös luki-opettaja ammattilukiota suorittaville. Hän toimii myös aikuislukiolla luki-opettajana.

8 ARVIOINTI ERITYISOPETUKSESSA

Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden arvioinnissa noudatetaan samoja periaatteita kuin muidenkin opiskelijoiden kanssa. Tavoitteena on, että myös erityisopetusta saaneet opiskelijat saavat tutkintotodistuksen ja siirtyvät ammatillisen koulutuksen kautta työelämään.

Arviointi suoritetaan tavoitteisiin suhteutettuna, ja arvosana-asteikko on sama kuin muutoin käytössä oleva. Mukautetuista tavoitteista tehdään merkintä tutkintotodistukseen. Erityisopetusta saaneet opiskelijat saavat tavallisen tutkintotodistuksen, johon on merkitty *-merkinnällä osittain tai kokonaan mukautetuin tavoittein suoritettut opinnot. Jos opiskelija ei suorita kaikkia tutkintoon vaadittavia opintoja, voidaan hänelle antaa todistus suoritetuista opinnoista / opintoihin osallistumisesta. Tällöin todistuksen liitteeksi annetaan kirjallinen selvitys siitä, mitä opiskelija parhaiten osaa.

Oksanen (2001) väitöskirjassaan korostaa ns. dynaamisen arvioinnin mallia, jossa arviointilanne on joustava. Dynaamisen arvioinnin mallissa etsitään toimivia keinoja oppimisen esteiden voittamiseksi.

Oksasen (2001) mielestä opettajia on opetettu opettamaan sisältöjä eikä oppimisen taitoja. Ohjaavassa opetuksessa opettaja pyrkii aktivoimaan oppilaan omaa ajattelua. Tässä mallissa opettaja opettaa oppimisen taitoja ja niiden käyttöä erilaisissa tilanteissa, mikä edellyttää opettajalta hyviä ongelmanrat-

kaisutaitoja ja oppilaan toimintaprosessien erittelytaitoa.

Dynaaminen arviointimalli korostaa sekä oppilaan että opettajan aktiivista otetta mm. tietojen hankinnassa, käsittelyssä ja tuottamisessa. Tässä mallissa painotetaan siis oppimaan oppimisen taitoja ja itseohjautuvuutta oppimisessa. Oksasen (2001) mielestä elinikäisellä oppimisella voidaan ehkäistä syrjäytymistä.

Dynaamisessa arviointimallissa painotetaan toiminnan ohjauksen, hahmottamisen ja ajattelun, yhdessä toimimisen sekä tahdon ja tunteiden merkitystä oppimisessa.

8.1 Mukautetut tavoitteet ja arviointikriteerit

Mukautetuille tavoitteille laaditaan omat arviointikriteerit. Laadinnassa on käytetty OPH:n alustavia arviointiohjeita. Opiskelijan tulee tietää arvioinnin kriteerit.

Myös yhteisiin aineisiin on laadittu mukautetut tavoitteet ja arviointikriteerit.

8.2 Arviointimenetelmät

Jatkuvalla näytöllä havainnoidaan ja arvioidaan opiskelijan kehittymistä koko opiskeluajan. Arvioinnissa otetaan huomioon opiskelijan lähtötaso ja hänelle asetettujen tavoitteiden saavuttaminen.

Itsearviointin tavoitteena on kehittää opiskelijan itsetuntoa ja kannustaa häntä ottamaan vastuuta oppimisestaan ja lisätä opiskelijan halua oppia uusia asioita. Itsearviointinissa on lähtökohtana opiskelijälähtöinen tavoitteenasettelu. Tavoitteet mitoitetaan niin, että opiskelija saavuttaa ne sopivasti ponnistellen.

Kokeet voidaan järjestää kirjallisina, suullisina tai toiminnallisina tai niihin voi sisältyä kaikkia edellä mainittuja. Kirjalliset kysymykset laaditaan selkokielisik-

si ja helposti vastattaviksi. Jos opiskelijalla on ylivoimaisia esteitä lukea kysymyksiä tai tuottaa kirjallista tekstiä, voidaan hänelle järjestää suullisia kokeita. Näytön osaamisestaan opiskelija voi antaa myös mm. yksilöllisillä kotitehtävillä, pari- tai ryhmätentillä.

Näytöt ovat osa ammatillista peruskoulutusta ja tutkinnon opintokokonaisuuksien arviointia. Opiskelija osoittaa, miten hyvin hän on saavuttanut ammatillisten opintojen tavoitteet ja työelämässä tarvittavan osaamisen. Näytöt ajoittuvat koko koulutuksen ajalle, ja ne järjestetään yhteistyössä työpaikkojen ja työpaikkaohjaajien kanssa.

9 ERITYISOPETUKSEN DOKUMENTOINTI

Erityisopetukseen osallistuvien opettajien tulee dokumentoida erityisopetukseen liittyvä suunnittelu, opetus ja ohjaus arkistoitavaan muotoon joko henkilökohtaiseen päiväkirjaan tai erilliseen erityisopetuksen seurantalomakkeeseen. Dokumenteista tulee käydä selville seuraavat asiat: tukea tarvitseva opiskelija, opetettava aihe, ohjauksen aihe, ajankohta ja erityisopetustoiminta. Oppilaitos on velvollinen osoittamaan tarvittaessa erityisopetukseen varattujen resurssien kohdentamisen erityisopetusta tarvitseville opiskelijoille. (Ks. Liite 7)

10 ERITYISOPETUKSEN SUUNNITTELU

Käsillä oleva erityisopetuksen suunnitelmasalkku voi toimia Tampereen ammattiopiston erityisopetuksen strategian pohjana sekä toimenpidesuunnitelmana. Tähän suunnitelmaan pohjaavat erityisopetukseen tarvittavat henkilöresurssit (mm. erityisopetuksen koordinaattorin tarpeellisuus) ja henkilöstön toiminta, joita pitäisi linjata tarkemmin oppilaitosten omissa suunnitelmissa tai joita pitää linjata toisen asteen uudessa organisaatiossa.

Tärkein painopiste on Tampereen ammattiopiston erityisopetuksen suunnitelman laatiminen luovan vuorovaikutuksen merkeissä eri oppilaitosten erityisopetuksesta vastaavien ihmisten kesken. Lisäksi johdon on tuettava tätä erityisopetuksen suunnittelun prosessia ja toimintaa.

Painopiste erityisopetuksen kehittämisessä on myös opiskelijoiden opiskeluvaikeuksien ennalta ehkäisyssä ja vaihtoehtoisten opiskelutapojen kehittämisessä. Erityisopetus on kiinteä osa oppilaitoksen toimintaa ja toiminnan kautta pyritään kehittämään ratkaisuja myös lievempiin opiskeluvaikeuksiin.

11 KEHITTÄMISHANKKEEN ARVIOINTI

Tampereen ammattiopistolla on hyvät ohjeet HOJKS-prosessiin ja sen toimintaan, mutta ammatillisen erityisopetuksen suunnitelmaa ei ole. Tampereen ammattiopistossa on viime vuosina panostettu henkilöstön perus- ja täydennyskoulutukseen. Kehittämishankkeeni liittyy erityisopetuksen suunnitelmaan. Olen koonnut Tampereen ammattiopiston ammatillisen erityisopetuksen suunnitelmansalkun, jota voidaan hyödyntää ammatillisen erityisopetuksen suunnitelmastrategiana ja toimenpidesuunnitelmana. Toivon, että kehittämissankkeeni käynnistää ja nopeuttaa ammatillisen erityisopetuksen suunnitelman laatimista Tampereen ammattiopistossa.

Olen koonnut suunnitelmasalkkuun erityisopetuksen linjauksia, joita voidaan käyttää erityisopetuksen suunnitelmaprosessissa. Näitten linjausten prosessointi tuntui erityisen työläältä. Olen ollut kolmatta vuotta ammattiopistolla työssä ja kuulostellut sekä havainnoinut erityisopetuksen tilaa. Eri oppilaitoksissa on innostusta erityisopetuksen kehittämiseen ja opiskelijan tukemiseen. Innostuksen säilymiseen tarvitaan toimiva erityisopetuksen suunnitelma ja järjestelmä. Erityisen tärkeää on johdon määrätietoinen kannustus ja tuki erityisopetuksen kehittämistyössä. Yhdessä sovitut ja johtoryhmässä päätetyt linjaukset selventävät erityisopetuksen laatua sekä toimintaa.

Näen, että Tampereen ammattiopiston uudessa toimintastrategiassa yhdeksi kehittämiskohteeksi pitäisi ottaa erityisopetuksen laadullinen kehittäminen, erityisesti toimivan ammatillisen erityisopetuksen suunnitelman laatiminen ja erityisopetuksen koordinaattorin palkkaaminen kehittämään ja koordinoimaan koko Tampereen ammattiopiston erityisopetuksen toimintaa.

Kehittämishankkeen kautta opin laajemmin erityisopetuksen lähtökohtia ja samalla pohtimaan omaa opettajuuttani.

LÄHTEET

Ammatillisen erityisopetuksen toimenpideohjelma. Taustamuistio. 2004. Opetusministeriön monisteita 2004: 1. Viitattu 31.10.2007.
[Http://www.edu.fi/ammattillinen/erityisopetus/amm_eritop_toimenpideohj.pdf](http://www.edu.fi/ammattillinen/erityisopetus/amm_eritop_toimenpideohj.pdf).

A 18.6.2003/562. Asetus ammatillisesta koulutuksesta. Viitattu 31.10.2007. Valtion säädöstietopankki Finlex.
[Http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030562](http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2003/20030562), lainsäädäntö, säädökset alkuperäisinä.

Collin, J. – Korhonen, K. – Penttinen, L. – Vakiala, V. 2003. Yhteistoiminnallinen oppiminen. Helsingin Opetusviraston mediakeskuksen Tutkivan verkkooppimisen perusteet –koulutuksen tukimateriaali. Sivu päivitetty 8.10.2003. Viitattu 4.9.2007. [Http://www.tutkiva.edu.hel.fi/yhteisto.html](http://www.tutkiva.edu.hel.fi/yhteisto.html).

Ehdotus erityisopetuksen strategiaksi toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. 2006. Viitattu 4.11.2007. Opetusministeriön työryhmien muistioita 2002: 6. Julkaistu ja päivitetty 23.8.2006.
[Http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2002/liitteet/opm_499_6_02strategiaehdotus.pdf?lang=fi](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2002/liitteet/opm_499_6_02strategiaehdotus.pdf?lang=fi).

Erytisopetuksen peruste. 2007. Tilastokeskus. Viitattu 21.9.2007.
[Http://stat.fi/meta/kas/erityisop_per.html](http://stat.fi/meta/kas/erityisop_per.html).

Huhtanen, K. 2000. ”Maattomat kuninkaat”, Osa-aikainen erityisopetus oppivelvollisuuskoulun vuosiluokilla 1. – 6. Viitattu 4.9.2007. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden laitos. Acta Universitatis Tampereensis 788.
[Http://acta.uta.fi/pdf/951-44-4984-3.pdf](http://acta.uta.fi/pdf/951-44-4984-3.pdf).

Koulutus ja tutkimus 2003 – 2008. Kehittämissuunnitelma. 2004. Opetusministeriön julkaisuja 2004:6. Viitattu 31.10.2007.
[Http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_190_opm06.pdf?lang=fi](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2004/liitteet/opm_190_opm06.pdf?lang=fi).

L 21.8.1998/630. Laki ammatillisesta koulutuksesta. Viitattu 31.10.2007. Valtion säädöstietopankki Finlex. [Http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980630](http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980630), lainsäädäntö, säädökset alkuperäisinä.

Mäkinen, P. 2002. Konstruktivismi. Verkko-tutor. Sivu päivitetty 31.12.2002. Viitattu 28.10.2007. [Http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/konstr2.htm](http://www.uta.fi/tyt/verkkotutor/konstr2.htm).

Oksanen, E. 2001. Arvioinnin kehittäminen erityisopetuksessa. Diagnosoinnista oppimisen ohjaukseen laadullisena tapaustutkimuksena. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta, erityispedagogiikan laitos.

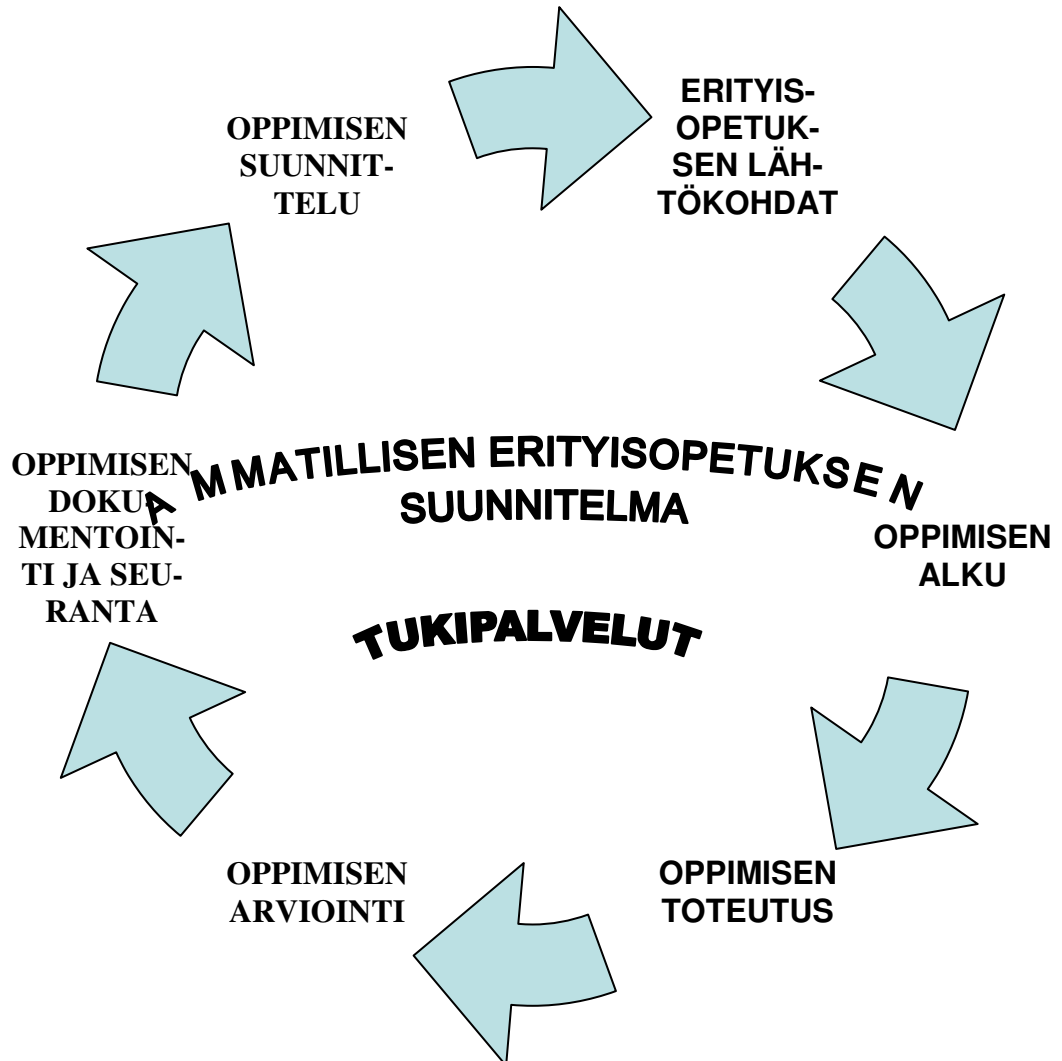
Salovaara, H. 1997. Konstruktivismi. Sivu päivitetty 24.11.1997. Viitattu 20.10.2007. [Http://wwwedu.oulu.fi/okl/lo/kt2/wkonstr.htm](http://wwwedu.oulu.fi/okl/lo/kt2/wkonstr.htm).

Tampereen ammattiopiston opetussuunnitelman yhteinen osa. 2007. Päivitetty 09/2007. Viitattu 2.11.2007. [Http://www.tao.tampere.fi/ops/ops2007.pdf](http://www.tao.tampere.fi/ops/ops2007.pdf).

Turunen, H. – Tikanoja, H. – Voutilainen, U. 2006. Oppimis- ja ohjauksäsitteitä. Kuopion yliopisto. Koulutus- ja kehittämiskeskus. Sivu päivitetty 3.11.2006. Viitattu 4.9.2007. [Http://www.uku.fi/avoin/hoitodida/oppinake.html](http://www.uku.fi/avoin/hoitodida/oppinake.html).

LIITTEET

Liite 1. Ammatillisen erityisopetuksen suunnitelmasalkku

KUVIO 1. Ammatillisen erityisopetuksen suunnitelmasalkku.

Liite 2. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden tukitoimet Pyynikin ammattioppilaitoksessa (päivitetty 22.6.2005)

ERVA: lehtori Heino Saarinen (2 ov)

ONERVAT:

MUKA: opettaja Raija-Leena Hautala
(arvioituja erityisopiskelijoita koko osastolla n. 30, 3 ov)

REPA: lehtori Marja Tiainen
(arvioituja erityisopiskelijoita koko osastolla n. 15, 2 ov)

SÄHKÖ: lehtori Ari Lehtinen
(arvioituja erityisopiskelijoita n. 20, 2 ov)

LOGISTIikka: lehtori Heino Saarinen
(arvioituja erityisopiskelijoita n. 30, 3 ov)

Tehtävänjako eri toimijoiden kesken on kuvattu HOJKS -prosessin prosessi-kaaviossa (www.tao.tampere.fi/toimintajarjestelma).

ERVA

- Vastaa HOJKS -prosessin käynnistymisestä ja ohjeistuksesta ennen tilastointipäiviä.
- informoi opettajakuntaa erityisopiskelijan tunnistamiseen ja tukeen liittyvissä asioissa.
- vastaanottaa, kopioi ja säilyttää alkuperäiset HOJKS -asiakirjat.
- kokoaa koulun *yhteisten lähtötasotestien* koontitulokset.
- tiedottaa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden asioista onerville, luokanvalvojille tai aineenopettajille.
- kouluttaa Onervia HOJKS:ien laatimisessa.
- toimii yhteyshenkilönä oppilaitoksen erityisopetuksen asioita koskevissa kokouksissa ja koulutuksissa.
- auttaa ja tukee esim. yleisaineissa mukautettavien opiskelijoiden opetussuunnitelmien laadinnassa.

ONERVA

- vastaa mahdollisista *alakohtaisista lähtötasotesteistä* ja kokoaa niistä saatuja tuloksia.
- informoi ja kouluttaa osaston opettajia HOJKS:n valmistelusta ja toteutuksesta.
- on mukana tarvittaessa opiskelijan haastatteluissa

- kartoittaa jatkavien HOJKS -opiskelijoiden tuen tarpeen.
- esittelee erityisopiskelijoiksi esitettävät opiskelijat opiskelijahuoltoryhmälle.
- osallistuu tarvittaessa edellä mainitun työryhmän kokouksiin.
- laatii HOJKS -asiakirjan valmistelutietojen pohjalta.
- antaa HOJKS -asiakirjat opiskelijalle allekirjoitusta varten ja toimittaa rehtorille allekirjoitetut vahvistukseen.
- vastaa osaston lisäopetusresurssin käytöstä
- vastaa osastonsa opiskelijan tukitarpeen suunnittelusta ja toteutuksen seurannasta jaksoittain.
- informoi osaston opettajia ”saattokokouksessa” erityistä tukea tarvitsevista opiskelijoista.
- auttaa ja tukee mukautetun opetussuunnitelman laadinnassa.

LUOKANVALVOJA

- kokoaa tietoa peruskoulun opintomenestyksestä, opiskeluilmoituksesta, lähtötasotesteistä, haastattelusta yms. ja kartoittaa erityisopiskelijoiksi nimettäviä luokaltaan.
- ottaa yhteyttä ONERVAAN kartoitettuaan oman luokkansa erityisopiskelijat tai pyytää kartoitukseen apua tarvittaessa.
- ottaa yhteyttä alaikäisten huoltajiin ja/tai opiskelijaan sekä selvittää HOJKS:n merkityksen, tavoitteet ja mahdollisuudet. Onerva on keskusteluissa tarvittaessa mukana.
- kartoittaa yhteistyössä onervan kanssa tuen tarpeen, jonka jälkeen Onerva esittelee erityisopiskelijoiksi esitettävät opiskelijat.
- tai aineopettaja laatii tukisuunnitelman tarvittaessa yhteistyössä ERVAN tai ONERVAN kanssa.
- seuraa opiskelijan opiskelua HOJKS -asiakirjassa määritellyllä tavalla.
- esittää opiskelijan uudelleen nimeämistä tarpeen mukaan.

AINEENOPETTAJAT

- välittävät havaintojaan tukea tarvitsevista opiskelijoista luokanvalvojille.
- kartoittavat ja laativat omaan oppiaineeseensa opiskelijan vaatimat tuen tarpeet. He saavat edellä mainittuun tukea ERVALTA tai ONERVALTA.
- osallistuvat ”saattokokouksiin”.
- Jos opinnot edellyttävät mukauttamista, he laativat mukautetut tavoitteet ja kriteerit yhdessä opiskelijan kanssa.

LUKI-OPETTAJA

- laatii kaikille opiskelijoille tehtävän seulamuotoisen lukitestin.
- Testi teetetään opiskelijoille osaston käytännön mukaisesti
- Opintoavustajat tarkastavat testin.
- tulkitsee testin tulokset.
- kutsuu mahdolliset luki-häiriöiset opiskelijat perusteellisempaan testiin ja testaa heidät.

- tiedottaa testien tuloksista ERVALLE ja ONERVILLE.
- antaa luki-opetusta joko erillisille ryhmille tai siten että luki-opettaja on mukana muiden aineiden tunneilla sekä muilla tarkoituksenmukaisilla tavoilla.

KURAATTORI

- kokoaa opiskelijoiden lähettämät taustatietolomakkeet ja jakaa ne koulun alettua ONERVILLE.

Liite 3. Tampereen ammattiopistossa käytössä oleva HOJKS

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)

Opiskelija	Sukunimi	Etunimi	Sotu
	Kotiosoite		Postinumero ja toimipaikka
	Puh. koti	Gsm	
Huoltaja	Sukunimi	Etunimi	
	Kotiosoite		Puhelin
	Sukunimi	Etunimi	
	Kotiosoite		Puhelin

Yksikkö yhteystiedot	TAOH ☐ TAOP ☐ TAOM ☐ TAOK ☐ TAOT ☐
-----------------------------	---

OPINNOT

Suoritettava tutkinto ja laajuus	
Luokka ja luokanvalvoja/ryhmän ohjaaja	
Opetussuunnitelman tai näyttötutkinnon perusteet	
Perusteet henkilökohtaiselle suunnitelmalle	

LÄHTÖTASON ARVIOINTI

Lukitesti	Matematiikka	Englannin kieli	Ruotsin kieli	Muut

Opiskelijan vahvuudet	
Opiskelijan tavoitteet	

OPETUS-, OPISKELIJAHUOLTO- JA MUUT HENKILÖKOHTAISET PALVELUT JA TUKITOIMET

Opetuksen tukitoimenpiteet ja vastuhenkilöt mm. tukiopetus työssäoppimisen järjestäminen opiskeluaika muut opetuksen toimenpiteet	
Opiskelija-huollon tukitoimenpiteet opinto-ohjaaja kuraattori terveydenhoitaja	
Muut tukitoimet ja vastuhenkilöt	

TUKITOIMIEN SEURANTA JA AIKAVÄLI

--

Valmistelijan esitys 31.12.200__	Opiskelijanhuoltoryhmän Päätöspv 31.12.200__	Oppilaitos hyväksynyt 31.12.200__
--	--	---

allekirjoitus	Päätös §	allekirjoitus
---------------	----------	---------------

LIITTEET kpl

Liite 4. Tampereen ammattiopiston Tullaan tutuiksi –lomake.

TULLAAN TUTUIKSI

Tervetuloa opiskelemaan itsellesi ammattia! Tämän lomakkeen tarkoituksena on auttaa opintojen sujuvaa alkamista ja auttaa opintojesi suunnittelussa. Luokanvalvojasi tai opinto-ohjaajasi keskustelee kanssasi lomakkeen kysymyksistä ja perehdyttää sinut ammatillisiin opintoihin.

Jos haluat keskustella jostain asiasta opiskelijahuollon työntekijöiden kanssa, voit itse tai vanhempasi ottaa heihin suoraan yhteyttä. Yhteystiedot löydät opiskelijan oppaasta.

Lomakkeen tiedot ovat luottamuksellisia. Niihin tutustuvat luokanvalvojasi ja opiskelijahuollon työntekijät. Lomake säilytetään turvallisessa paikassa ja hävitetään opintojen päätyttyä.

Läpikäy lomake huolellisesti ja vastaa kaikkiin kysymyksiin. Voit keskustella kysymyksistä huoltajiesi kanssa, jos epäroit vastata tai sinulta puuttuvat riittävät tiedot vastataksesi niihin.

Lomake palautetaan täytettynä luokanvalvojalle viimeistään _____ .

OPISKELIJAN TIEDOT

Sukunimi ja etunimet (puhuttelunimi alleviivattuna)		Syntymäaika
Osoite		Postinumero
Oma puhelinnumero	Kansalaisuus	Äidinkieli
Perustutkinto		Luokka

ASUMINEN

☐ Vanhempien/huoltajien luona Jos vain toisen vanhemman, kumman _____
☐ Yksin omassa asunnossa
☐ Muulla tavoin, miten _____

HUOLTAJAN TIEDOT

Huoltajan nimi/huoltajien nimet		
Huoltajan osoite		Postinumero
Puhelin kotiin	Matkapuhelin	Puhelin työhön

Muu henkilö, johon voit ottaa yhteyttä		
Puhelin kotiin	Matkapuhelin	Puhelin työhön

TIETOJA AIEMMISTA OPINNOISTA (joko peruskoulussa tai muussa oppilaitoksessa)

Edellinen koulu	Opiskelu päättyi siellä
Edellinen luokanvalvoja tai muu opiskelusta vastannut henkilö	
Mitkä oppiaineet olivat sinulle helppoja? Mainitse kolme mieluisinta	
Mitkä oppiaineet olivat sinulle vaikeita? Mainitse kolme oppiainetta	
Miten menestyit opinnoissasi?	
Olitko tyytyväinen menestymiseesi?	
Vaikuttivatko poissaolot menestymiseesi?	☐ ei lainkaan ☐ vähän ☐ paljon
Kuinka paljon poissaoloja oli edellisenä lukuvuonna?	☐ alle 50 h ☐ 50-100 h ☐ yli 100 h
Mitkä olivat poissaolojesi syyt?	
Miten tulit toimeen opettajien kanssa? Perustele	
Miten tulit toimeen luokkakavereiden kanssa? Perustele	

ALKAVIIN OPINTOIHIIN LIITTYVIÄ TIETOJA

Monesko hakutoive yhteisvalinnassa tämä koulutuspaikka oli?	
☐ Ensimmäinen toive	
☐ Toinen toive, mikä oli ensimmäinen
☐ kolmas tai myöhempi toive, mikä oli ensimmäinen
Saitko ohjausta koulutuspaikan valinnassa?	☐ Kyllä ☐ En
Jos sait, niin keneltä ja millaista?	

Mikä sinua tässä ammatissa kiinnostaa?

Mitkä ovat jatko-opintosuunnitelmasi?

Uskotko saavasi koulutusta vastaavan työpaikan?

Kyllä

En

Millä asioilla mielestäsi on vaikutusta työpaikan saantiin?

Käytkö/aiotko käydä työssä opiskelujen ohessa?

Kyllä

En

Jos käyt, niin missä ja kuinka usein?

OPISKELUUN LIITTYVIÄ KÄSITYKSIÄ

Kuinka tärkeää opiskelu sinulle on?

Millainen olet opiskelijana?

Mitkä ovat vahvat puolesi tai ominaisuutesi? Mainitse ainakin kolme asiaa, jossa olet hyvä.

OPISKELUN TUKEMISEEN LIITTYVIÄ TIETOJA

Onko sinulla joskus ollut joitakin alla olevia vaikeuksia?

Lukemisenja/tai kirjoittamisen vaikeuksia (luki)

Ei

Kyllä, milloin

Puhumisen vaikeutta

Ei

Kyllä, milloin

Matematiikan oppimisen vaikeutta

Ei

Kyllä, milloin

Käden taitojen vaikeutta (käsitöissä, piirtämisessä)

Ei

Kyllä, milloin

Keskittymisen vaikeutta

Ei

Kyllä, milloin

Vaikeutta muistaa asioita

Ei

Kyllä, milloin

Muita opiskelemisen vaikeuksia, mitä?

Ei

Kyllä, milloin

Millaista tukea olet aiemmissa opinnoissasi saanut?

Olen ollut tukiopetuksessa

Ei

Kyllä, missä aineissa ja milloin

Olen saanut lukiopetusta tai muuta erityisopetusta	☐ Ei	☐ Kyllä, mitä ja milloin
Olen saanut vapautuksen jostakin oppiaineesta	☐ Ei	☐ Kyllä, missä aineista ja milloin
Olen ollut pienryhmässä, erityisluokalla, yksityisopetuksessa, pajakoulussa tai opiskellut muutoin henk.koht. opinto-ohjelman mukaan	☐ Ei	☐ Kyllä, missä aineissa ja milloin
Mihin asiaan tai missä aineissa haluat tukea nykyisissä opinnoissasi?		
Millaista tukea haluat?		

TIETOJA HARRASTUKSISTA JA VAPAA-AJASTA

Miten vietät vapaa-aikasi?		
Mitä harrastuksia sinulla on?		
Kuinka monta hyvää ja läheistä kaveria sinulla on?		
Minkälaista vapaa-ajan toimintaa toivoisit oppilaitoksen järjestävän?		
Oletko toiminut joskus ryhmän vetäjänä tai ohjaajana? (Esim. tukioppilaana, tutorina, isosena, ryhmänohjaajana)	☐ En	☐ Kyllä, mihin toimintaan osallistuit ja missä?
Oletko toiminut joskus oppilaskunnassa tai muussa järjestössä?	☐ En	☐ Kyllä, misä järjestössä ja milloin?

AJANKOHTAISIA ASIOITA

Miten olet tähän asti viihtynyt luokallasi ja opilaitoksessa?		
Mitä toivot opettajilta, oppilaitokselta ja opiskelutovereiltasi, jotta opiskelu sujuisi hyvin ja pystyisit parhaiten oppimaan tulevassa ammatissa tarvittavia tietoja ja taitoja?		

Mistä muista asioista haluat keskustella ja kenen kanssa?

Paikka ja aika

Opiskelijan allekirjoitus

Vakuutan pitäväni tähän lomakkeeseen kirjoitetut ja keskusteluissamme esiin tulleet tiedot luottamuksellisina, enkä luovuta niitä ulkopuolisille ilman asianomaisen opiskelijan lupaa.

Paikka ja aika

Luokanvalvojan allekirjoitus

Liite 5. Nollien poistosuunnitelma

Nollien poistosuunnitelma (TAOP, Heino Saarinen)

sivunumero:

Opiskelijan nimi:	Luokka:
-------------------	---------

Hylätty opintojakso:	Opettaja:
Hyväksytyyn suoritukseen vaadittavat puuttuvat työt:	
Suoritusaikataulu:	

Hylätty opintojakso:	Opettaja:
Hyväksytyyn suoritukseen vaadittavat puuttuvat työt:	
Suoritusaikataulu:	

Hylätty opintojakso:	Opettaja:
Hyväksytyyn suoritukseen vaadittavat puuttuvat työt:	
Suoritusaikataulu:	

Hylätty opintojakso:	Opettaja:
Hyväksytyyn suoritukseen vaadittavat puuttuvat työt:	
Suoritusaikataulu:	

Suunnitelma laadittu _____.____.200__	
opiskelijan allekirjoitus	luokanvalvojan allekirjoitus

Liite 6. Tampereen ammattiopiston HOJKS-prosessin toimintaohje

PROSESSIN OMISTAJA	Riitta Luosmala TAOH Erityisopetuksen vastuuopettaja
Päivitetty	28.1.2004

TARKOITUS

Tunnistaa tukitoimia tarvitsevat opiskelijat ja auttaa heitä selviytymään opinnoissaan ja suorittamaan tutkinnon.

TEHTÄVÄT

1. Resurssien jakaminen

Budjetti: Rehtori päättää erityisopetukseen osoitetun rahamäärän/vuosi.

Operatiivinen budjetti: Osastonjohtaja jakaa määrärahat tarvittaviin kohteisiin.

Henkilöresurssit: Rehtori nimeää erityisopetuksesta vastaavan henkilön ja jakaa tarvittavat tuntiresurssit.

Rehtorin nimeämä yksikön erityisopetuksen vastuhenkilö (ERVA) laatii HOJKS-ohjeistuksen, mikä käynnistää yksikön vuosittaisen HOJKS-prosessin. Ohjeistus sisältää HOJKS-opiskelijan tunnistamiseen ja nimeämiseen liittyvät asiat, HOJKS-lomakkeen täyttöohjeet sekä prosessin aikataulun. Ohjeistus on henkilökunnan käytettävissä hyvissä ajoin ennen tilastointipäiviä (20.9. ja 20.1.).

2. Erityisopetuksesta osastolla vastaava henkilö (Onerva) kokoaa muulta henkilökunnalta saamansa tiedot ja koordinoi hojks-valmistelua yhdessä luokanvalvojan ja opinto-ohjaajan kanssa.

Luokanvalvoja / Ryhmänohjaaja kokoaa tietoa opiskelijoiden opintomenestyksestä mm. peruskoulun päättötodistuksesta, opiskeluilmoituksesta mm. henkilökohtaiset taustatiedot ja tukitoimet, Tullaan tutuksi -lomakkeelta mm. ammatillinen tavoite, lähtötasokartoituksen tuloksista ja opiskelijan haastattelun avulla syventää avoimia kysymyksiä.

Aineenopettajat välittävät havaintojaan tukea tarvitsevista opiskelijoista luokanvalvojalle.

Opiskelijahuoltoryhmä (Perusopetuslaki 628/98 40 - 41 § sekä Laki ammatillisesta koulutuksesta 630/98 42 - 43 § määrittelevät opiskelijahuollosta vastaaville henkilöille mahdollisuuden antaa ja saada opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot.) välittää tietoa opiskelijoista luokanvalvojalle: Opinto-ohjaaja (tietoa yhteisvalinnan/joustavan valinnan kautta, kuraattori (tietoa edellisestä oppilaitoksesta (saattaen vaihtaen) ja terveydenhoitaja ja lääkäri (opiskelijan terveyden edellyttämät erityiset opetusjärjestelyt)

3. Luokanvalvoja / Ryhmänohjaaja ottaa yhteyttä opiskelijan huoltajiin ja selvittää hojks:n merkityksen, tavoitteet ja mahdollisuudet, alustavan opiskelusuunnitelman (HOPS) sekä haastattelee opiskelijat.

Onerva on mukana opiskelijan haastattelussa tarvittaessa, laatii hojks-lomakkeen yhdessä opiskelijan ja opettajien kanssa sekä kartoittaa jatkavien hojks-opiskelijoiden tuen tarpeen.

4. Onerva esittelee osaston erityisopiskelijoiksi esitettävät opiskelijat yksikön opiskelijahuoltoryhmälle, asiantuntijat kommentoivat ja rehtori päättää erityisopiskelijaksi nimeämisestä.

Opiskelijahuoltoryhmän kokoonpano on rehtori, opinto-ohjaajat, kuraattori, terveydenhoitaja, yksikön erityisopetuksen vastuuhenkilö (erva) ja osaston nimeämä erityisopetuksen vastuuhenkilö (onerva) .

5. Onerva antaa erityisopiskelijoiksi nimetyille opiskelijoille HOJKS-lomakkeet allekirjoitusta varten. Niiden opiskelijoiden, joita ei erityisopiskelijoiksi esityksestä huolimatta nimetty, opiskelua seurataan opettajien ja luokanvalvojan toimesta mahdollisen tuen tarpeen havaitsemiseksi.

6. Opiskelija ja opiskelijan huoltaja allekirjoittavat HOJKS-lomakkeen ja antavat allekirjoituksillaan luvan käyttää tietoja opetuksen järjestämisessä sekä opettajien väliseen tietojen vaihtoon.

7. Onerva toimittaa allekirjoitetut HOJKS-lomakkeet rehtorille. Mikäli opiskelija tai huoltaja eivät esitystä hyväksy, opiskelijan opiskelua seurataan opettajien ja luokanvalvojan toimesta mahdollisen tuen tarpeen havaitsemiseksi.

8. Rehtori vahvistaa erityisopiskelijaksi nimeämiset allekirjoittamalla HOJKS-lomakkeet.

9. Onerva arkistoi alkuperäisen version huomioiden tietoturvallisuusnäkökohdat ja kopioi HOJKS:t luokanvalvojalle ja opiskelijalle. Hojks-asiakirjat saa hävittää yhden vuoden jälkeen valmistumisesta.

10. A 8 §: Mukautettu opetus: Erityisopetuksessa opetus on mukautettava siten, että opiskelija mahdollisimman suuressa määrin saavuttaa saman pätevyyden kuin muussa ammatillisessa koulutuksessa.

Mukautetussa opetuksessa opiskelijan osaaminen ei täytä T1-tason kriteereitä, jolloin laaditaan uudet mukautetut kriteerit ja määritellään yksilölliset tavoitteet, jotka toimivat arvioinnin perusteena.

11. Onerva/luokanvalvoja tiedottaa jaksoittain aineopettajille opiskelijan tuen tarpeen. Aineopettaja laatii yhteistyössä luokanvalvojan/onervan kanssa opiskelijalle opintokokonaisuuden/opintojaksojen tavoitteet, kriteerit sekä tukisuunnitelman niitä varten.

12. Luokanvalvoja tiedottaa tukisuunnitelmasta työssäoppimispaikalle ja onerva yhdessä luokanvalvojan / ryhmänohjaajan kanssa jaksoittain kaikille opettaville opettajille.

13. Aineenopettaja, onerva, opiskelijahuollon henkilöstö ja ulkopuolinen tukiverkko toteuttavat tukitoimia suunnitelman mukaisesti.

14. Aineopettaja laatii yhdessä opiskelijan kanssa uudet mukautetut kriteerit ja määrittää yksilölliset tavoitteet, jotka toimivat arvioinnin perusteena.

15. Opiskelija ja huoltaja hyväksyvät tavoitetason muuttamisen ja aineopettaja toimittaa suunnitelman onervalle, joka liittää sen HOJKS-lomakkeen liitteeksi.

16. Rehtori / osastonjohtaja nimeää mukautetun opetuksesta / ohjauksesta vastaavan henkilön ja jakavat tarvittavat tuntiresurssit.

17. Aineenopettaja vastaa mukautuksen toteutuksesta suunnitelman mukaisesti.

18. Aineenopettaja ja luokanvalvoja / ryhmänohjaaja seuraavat opiskelijan opiskelua Hojks-lomakkeella määritellyllä tavalla.

Onerva seuraa tukisuunnitelmien toteutumista ja tukitoimien kohdentumista aineittain ja konsultoi tukitoimista opiskelijahuoltoryhmää. Onerva myös kehittää tukitoimia.

19. Mikäli aineopettaja tai luokanvalvoja / ryhmänohjaaja havaitsee seurannassa olevan opiskelijan tarvitsevan tukea opiskelussaan, he yhdessä onervan kanssa valmistelevat esityksen uudestaan seuraavaa nimeämistilaisuutta varten.

Liite 7. HOJKS-PROSESSI

Tampereen ammattiopisto

